

**UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI”
Facultatea de Studii Europene**

TEZĂ DE DOCTORAT

**POLIFONIE FEMININA AROMANA SI POLIFONIE
FEMININA ALBANEZA IN SUD-ESTUL ALBANIEI;
CONSTRUCTIA A DOUA GRUPURI ETNICE IN ACEEASI
REGIUNE.**

Conducător științific:

Prof.univ.dr. ION CUCEU

Doctorand:
INIS SHKRELI

Cluj-Napoca

2015

Mulțumiri

Sunt recunoscătoare pentru ajutorul deosebit pe care mi l-a oferit coordonatorul tezei mele, dl prof. dr. Ion Cuceu, care a considerat binevenite ideile și proiectul meu de teză și pentru ajutor oferit constant până la finalizarea acestui studiu. Elaborarea lucrării a presupus diverse etape de cercetare, pe parcursul cărora dl. prof. Cuceu mi-a coordonat eforturile permanente și cu răbdare. Multe mulțumiri adresez și doamnei prof. Maria Cuceu, în prezent director al Institutului „Arhiva de Folclor a Academiei Române”, care m-a ajutat în permanență cu unele chestiuni administrative în perioada în care am lucrat în România.

Recunoștința mea se îndreaptă și către Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Studii Europene, care a acceptat proiectul meu de cercetare și mi-a selectat candidatura de continuare a studiilor doctorale.

În special, mulțumirile mele se adresează Ambasadei României la Tirana, Albania, și anume diplomaților aflați în serviciu între 2007-2014, al căror ajutor a fost de neprețuit.

De asemenea, doresc să mulțumesc Fundației Open Society din Anglia, care prin programul de burse Global Supplementary Grant Program in Europe (GSGP) a devenit generoasa sursă de finanțare a studiilor mele doctorale între anii 2011-2014. Fără ajutorul GSGP, colectarea datelor etnografice nu ar fi fost posibilă, iar în elaborarea tezei ar fi lipsit multe informații originale pe care le-am adunat în timpul cercetărilor de teren.

Mulțumirile mele se îndreaptă și către colegii mei din Cluj-Napoca, care m-au ajutat enorm la realizarea lucrării cu ospitalitatea lor, sugestiile de literatură de specialitate și extraordinara lor prietenie.

Sunt, de asemenea, recunoscătoare oamenilor minunați pe care i-am întâlnit în orașul Korça și în Voskopoja. Generozitatea și ospitalitatea lor au fost impresionante. În același timp, le mulțumesc pentru asistența oferită în culegerea datelor etnografice care se regăsesc în teză.

În plus, le datorez multe mulțumiri părinților și surorii mele pentru ajutorul lor constant și necondiționat.

Aprilie 2015

Inis Shkreli

Cuprins

Mulțumiri	3
Introducere	4
Prefață	4
Cercetări de teren	6
Sud-est Albania.....	6
Korça/ë.....	7
Voskopoja	8
Leskovik.....	8
Shipska/ë.....	10
Plasë/a	11
Boboshticë/a.....	12
Drenovë/a.....	14
PARTEA.1.CAPITOL 2.	15
'A face cercetare acasă'. Negocierea cu poziționarea și dinamica sentimentului de teamă pe teren.....	15
Teren și context.....	15
Material și metodă.....	17
Transcriere, traducere și terminologie	18
Poziționare, în interior și în afara.....	19
'Un străin în sat'	22
Poziție și feminitate într-un context de etnografie 'acasă'	22
Suspiciunea și dinamica sentimentului de teamă.....	27
Cercetătorul și statutul de spion	28
Etichetare cercetătorul ca jurnalist	31
Teren, putere și comportamente într-o societate patriarhală.....	37
Cercetătorul dintre etnografie și mentalități locale	42
Cercetătorul și percepția sa ca centru de putere	44
Generalizarea 'comportamentelor locale' în teren.....	46
Emoțiile și poziționarea în cercetarea de teren	50
CAPITOLUL 3.	52
Identități în context	52
Spațiu și identități în Korça.....	52
Identitate și limba.....	53

Diferențe și asemănări în religie și identitate etnică	55
Identitatea locală dintre „Noi” și „Alții”	57
Puritanism și tensiune versus identitate colectivă	59
CAPITOLUL 4	63
Identității Valahe.....	63
Religia Valahilor	63
Religie, transhumanță, confesiuni și practici	65
Valahii în comunism	69
Vlachs sub regimul lui Hoxha.....	73
Segregarea valahilor în Korçë/a.....	75
Aromânii-Valahii între figuri și cifre	82
Naționalismul o problemă pentru comunitatea Valahă: Cazul Aleanca Kuq e Zi [Alianța Roșu și Negru]	91
CAPITOLUL 5.	96
Frontieră, punctele de trecere a frontierei și migrația internațională între Albanezi și Valahi	96
Abordare generală	96
Studiul meu	97
Semnele de frontieră din regiune	102
O schiță a studiului	106
Drumuri și memorie colectivă	107
Migrația peste frontiera în perioada comunistă	
A lăsa Korçë și a alege Grecia: mecanisme ale regimului și construirea unei culturi migrante	111
Migrația ilegală după comunism și locul ei în politicile Greciei privind migrația.....	119
Diferențe etnice și migrarea către Grecia.....	125
Interviuri pe teren.....	128
Migrația Vlahilor	137
Migrația femeilor în regiunea Korçea.....	142
CAPITOLUL 6.	146
Valahi și Voskopoja între mitizare și “heliocentrism național”	146
Crearea mitului, trăirea mitului, nararea mitului	146
Producerea spațiului	148
Utilizarea mitului. Supraviețuirea bisericilor ca obiective turistice în timpul naționalismului în Voskopoja și Albania.....	159

PARTEA 2. CAPITOLUL 7.....	169
Cântece de femei ca muzică de gen în spațiul Albanez.....	169
O prefață despre cântecele polifonice în spațiul Albanez	169
Gen, muzică și cântare	173
Teoretizarea cântecelor de femei ca muzică de gen.....	177
Un crochiu despre femeile cântărețe din Albania	
Tipuri de cântare în spațiul Albanez	182
Cântece de leagăn	183
Këngët e çikave/ Cântece de fete	184
Cântece de păstori	184
Cântece despre răpiri	184
Cântece de nuntă	185
Cântece de jale	185
Structura cântecelor polifonice	186
Tosk Iso-Polifonia.....	188
Lab Iso-Polifonia	189
Iso-polifonie la două voci	191
Iso- polifonie la trei voci.....	192
Polifonie la patru voci	
CAPITOLUL 8.	196
Interacțiunea între femei vlahe și femei albaneze prin cântarea polifonică.....	196
A face muzică și a asculta muzică - un discurs local	
Cercetând cântecele de nuntă	
Între mit și muzică; explorând cântarea polifonică de gen în Voskopoja.....	200
Polifonie, ritualul căsătoriei și reciprocitate	203
'Nunta în sat', în Voskopoja.....	204
Cântarea ca interacțiune socială.....	219
Structura polifoniei din Voskopoja.....	221
Roluri ale cântăreților în relația cu grupul etnic	
Femei Aromânce/Vlahe cântând la nuntă.....	222
Vocea întâi	223
Vocea a doua.....	223
Isonul	223
Albanezi cântând polifonic la nuntă	224

Vocea întâi	224
Vocea a doua.....	224
Isonul.....	225
Cântări din Voskopoja și cântece polifonice	225
Bibliografie	228
Resurse online.....	240
ANEXE.....	245
Phografii.....	245
Materiale Census 2011.....	308

Abstract: Cercetarea se concentrează pe problematica minorității aromâne și a populației albaneze din regiunea Korça, Albania. Este abordată problema identității locului și a grupurilor (aromâne dar

și albaneze) locuind această zonă, care s-a construit ca o zonă a periferiei în raport cu atenția acordată Centrului (Tirana). Sunt prezentate și analizate practicile de negociere a identității ca proces de reconstrucție identitară (albaneză și aromână), care, în timpul crizei economice a devenit flexibil și schimbătoare.

Este luat în calcul procesul transmigrator, care a angajat aromâni și albanezi. A fost pus în lumină: felul în care localnicii percep emigrația, ideea de frontieră, ideea de trecere a ei, legal sau ilegal; felul în care localnicii au experimentat emigrația ori stabilirea în Grecia. Frontiera este analizată ca fiind un construct imaginat, cu caracter negociabil și fluid, ca o cortină fictivă care separă oamenii trăind în aceeași regiune.

Problematica enunțată este discutată prin prisma proceselor de revitalizare a mitului fostei Moscopole (Moschopolis), oraș emblematic al aromânilor. Am arătat în ce fel mecanisme socio-culturale generate de naționalism duc la construirea unei dimensiuni mitice a spațiului și cum această construcție este manipulată atât prin politicile naționaliste cât și de indivizi. Demersul este construit simultan prin: convocarea problematicii identității și cea a interacțiunii dintre femeile aromâne și cele albaneze prin intermediul performanței repertoriului de cântece polifonice feminine integrate ceremonialului de nuntă, în condițiile în care emigrația a afectat puternic tradiția muzical-vocală din zonă, tradiție care dispare.

Cuvinte-cheie: Korca spațiu (Albania), minoritatea română, multiculturalism, transnaționalism, imigrație, politici identitare, naționalism, voskopoja-moscopole, muzică și gen, tosk-polifonie feminină

Rezumat

Scopul acestei teze este de a oferi o privire de ansamblu asupra modelului de interconexiune etnică dintre valahi și albanezi, precum și asupra vieții comunității valahe din orașul Korça. Prezentarea acesteia se concentrează asupra perioadei postcomuniste cu unele comparații din perspectivă diacronică, din perioada dictaturii. Cadrul antropologic al cercetării de teren a inclus atât spațiul rural, cât și cel urban, în care comunitatea valahă a devenit o prioritate a analizei.

Studiul investighează *locul* ca pe unul de frontieră precum și mediul multicultural din Korça. Din acest punct de vedere, tematica tezei cuprinde problematica dezvoltărilor sociale atât ale comunității albaneze, cât și a celei valahe sub influența proceselor de tranziție postcomunistă ce au avut loc în Albania. Punctele centrale ale cercetării se concentrează pe analiza migrației, pe problema identității colective și a celei individuale a indivizilor ce afirmă că fac parte din același popor; apoi pe problema naționalismul, pe cea a viații sociale și economice văzute prin prisma politicilor identitare; nu în ultimul rând, demersul tratează problematica legăturii dintre gen și repertoriul muzical. Mai precis, unul dintre subiectele particulare atinse este cel al polifoniei feminine din Voskopoja (numit mai demult Moscopole sau Moschopolis, localitate cu o încărcătură simbolică particulară conferită de fenomenele naționaliste) în perioada postmodernă, în legătură cu dinamicile culturale locale.

Teza urmărește câteva întrebări apărute în timpul studiului. Una dintre ele se referă la schimbările politice postcomuniste au adus cu ele sau nu și modificări ale vieții economice, sociale și demografice din zonă. Problemele au fost formulate din punctul de vedere antropologic al literaturii de specialitate și apoi comparate cu datele etnografice pe care le-am cules de pe teren.

S-a schimbat identitatea locală în timpul tranziției postcomuniste? Cum s-au reflectat aceste schimbări în viața societății multiculturale? Dar asupra comunității valahe? S-au dezvoltat rezistența, trăinicia (modernă) și fluența (postmodernă) în interacțiunile etnice privind polifonia feminină? Cum a influențat postmodernitatea modelele polifoniei feminine? Teza clarifică, de asemenea, percepția spațială a creării mitului orașului Voskopoja ca parte a agendelor naționaliste.

Cercetarea este împărțită în două secțiuni principale. Partea întâi este organizată în șase capitole fiecăruia corespunzându-i un subiect specific, tratate din puncte de vedere antropologice, istorice, urbane, rurale și statistice.

Partea a doua, ce cuprinde capitolele șapte și opt, se ocupă pe larg de subiectul interacțiunilor interetnice, dezvoltând tema în corelație cu o abordare etnomuzicologică.

Capitolele unu și doi

Capitolul întâi oferă o expunere istorică a spațiului: Korça și câteva sate în care mi-am desfășurat cercetarea de teren, în timp ce al doilea capitol asigură informația de fundal, materialele și metodele muncii de teren, descriind situarea cercetătoarei în teren și în propria-i țară. Pe scurt, pot spune că am urmat modelele metodologice clasice ale antropologiei, iar ca observator participant am petrecut perioade îndelungate de timp izolată de viața mea normală de oraș și m-am integrat în viața de zi cu zi ale valahilor și albanezilor din Korça pentru a putea observa mai bine factorii tradiției și cei ai schimbării, acțiunile sociale și modelele culturale (predominant în spațiile rurale) ca tot atâtea modalități de a înțelege viața socială.

Este semnificativ faptul că m-am concentrat în studiul meu asupra propriei mele țări, deoarece am considerat oportun să utilizez repertoriul care-mi este familiar, la fel cultura, cunoașterea limbii și a oamenilor din zonă. Am dorit să aduc o perspectivă socială complet nouă (în raport cu studiile de etnologie și folclor publicate deja în limba albaneză) asupra interacțiunilor dintre valahi și albanezi, asupra structurii vieții și evenimentelor într-o Albanie postcomunistă, și, de aceea, mi-am condus cercetarea într-un mic colț al țării mele.

Studiul a început în aprilie 2011, s-a încheiat în octombrie 2013 și o bună parte a fost întreprins în părțile rurale cu o prezență crescută a minorității valahe pentru a putea

analiza relațiile interetnice. Harta cercetării sociale a țintit satul Voskopoja, cunoscut înainte ca Moscopole sau Moscopolis, de asemenea un punct de referință în ce privește multiculturalitatea, oraș afectat de procese transnaționale și de migrație.

Lucrarea a presupus o experiență totală și a apelat la toate resursele mele antropologice, la toate formele de cunoaștere intelectuală, politică, intuitivă și nativă pentru a putea măsura și controla informațiile pe care localnicii mi le ofereau. M-a ajutat mult munca etnografică anterioară a cărei cercetare empirică a inclus câteva fapte sociale ce se regăseau în aria cercetată: organizații, norme, valori, evenimente.

M-am folosit de interviuri structurate și semistructurate, la fel de bine ca și de discuțiile de grup, studiile de caz sau observația participativă. Cercetarea a inclus, de asemenea, interviuri și discuții cu factori decizionali ai politicii de stat și ai câtorva dintre agențiile de dezvoltare națională.

Poziție, în interior și în afară

În acest capitol aduc argumente asupra poziției mele din punctul de vedere al faptului că „a face cercetare acasă” aduce o dinamică nouă în ce privește termenii înăuntru-în afară și a politicii de reprezentare dincolo de alte axe ale diferențierii sociale și dincolo de clasa națională sau etnică. Oamenii m-au privit fie ca o autoritate influentă, fie ca pe o „alta” și și-au negociat relația în mod continuu. Cu toate acestea, multe categorii – cum ar fi naționalitatea, genul, etnicitatea, îmbrăcămintea, abilitatea de a mă angaja în discuții cu teme comune în dialectul local și viața în zone rurale – m-au ajutat să ridic poduri peste diferențe și să fiu mai ușor acceptată în timp (Ferhana, 2007:378).

Poziția pe care o ocupam a provocat câteva dileme celor interviuați deoarece localnicii mă plasau în diverse categorii: la început „cercetător”, apoi „jurnalist”, uneori „prietenă”, iar la sfârșit am fost considerată „spioană”.

Ceea ce mi-a ridicat semne de întrebare și m-a obligat la o mai justă încadrare metodologică au fost diferențele clare de clasă și faptul că sunt femeie. Fără să fiu însoțită de un bărbat, cu o experiență de viață total diferită, toate aceste deosebiri m-au situat pe o anumită poziție, într-o ierarhie pe care oamenii din zonele de provincie sau rurale au ajuns să o respecte (tocmai) pentru că e diferită de cea urbană. Faptul că eram o femeie din capitală, purtând un carnețel, un aparat de fotografiat și un reportofon, toate acestea

m-au plasat într-o relație ireconciliabilă de diferență și suspiciune. Faptul că eram interesată de locuri, de viața oamenilor le-a trezit suspiciunea că aș putea fi o potențială spionă, lucrând pentru rețele străine. Poziția mea în teren a fost una complexă, astfel că mă situam simultan atât înăuntru regiunii/comunităților studiate, cât și în afara acestora, eram ambele și niciuna.

Capitolul trei

Capitolul trei se ocupă în principal de identitatea locului și a oamenilor. În Korça, spațiul și societatea sunt entități înrudite. La fel ca în definiția lui Lefebvre asupra spațiului care este inevitabil un proces social și cultural, teritoriilor și oamenilor din Korça le-au fost atribuite diverse semnificații culturale (1991:422). Epirul de Nord (în greacă: Βόρειος Ήπειρος, Vorios Ipiros, în albaneză: Epiri I Veriut), un termen asociat de Grecia cu pretenții politice asupra teritoriului, identifică Korçë cu capitala Epirului de Nord. Împreună cu Korçë (în românește: Curceaua sau Corceao, în greacă: Κορυτσά, Koritsá, în italiană: Coriza) și Voskopojë (în românește Moscopole, în greacă: Moschopolis) se evidențiază identitatea plurală a spațiului și a modului în care a fost identificat de alte societăți. Voskopoja a fost întotdeauna atașat în arhivele istorice și informațiile colective de identitatea și soarta regiunii. Poziția geografică modernă la granița cu Grecia și FYROM cu o societate compusă de cei care se identifică sau se reclamă albanezi, aromâni, greci, slavi, rromi fac din acest spațiu unul multicultural și multilingvistic. Așadar, cu multele diviziuni și intensități încrucișate (Endresen, 2013:45) relația dintre spațiu și identitățile sociale devine una ce se exprimă mai ales prin idiomul vorbit, ceea ce duce la un proces continuu, contingent și ireversibil al construirii identității locale. Aceasta include atât identitățile colective între grupurile etnice însele, cât și caracterizarea grupului de către străini și relația dinamică dintre aceștia.

Limba și dialectul sunt strâns legate de identitatea colectivă. Pe de o parte subdialectul sud-estic, parte a dialectului Tosk, este mărginit la nord-est de limba slavă și la sud-est de greaca modernă. Acești factori au dezvoltat o identitate locală între celelalte dialecte albaneze. O dată cu venirea la putere a regimului lui Hodja albaneza standard a fost vorbită în principal în Tirana și în orașele din apropierea capitalei, Durrës și Elbasan.

După urbanizarea masivă a Albaniei în perioada postcomunistă, limba standard și-a câștigat adepți și în rândul generațiilor tinere pe întreg teritoriul țării.

Albaneza, fiind limba oficială, este vorbită într-o mare parte din Korçë, ceea ce a dus la omogenizarea acestei societăți multiculturale. Pe de altă parte, în viața de zi cu zi, comunitățile etnice și lingvistice vorbesc limba lor maternă. În topul limbilor vorbite în funcție de demografia ce privește minoritățile, pe primul loc se situează aromâna, urmată de greacă, slavă și rroma. Realitatea multi-dialectală/lingvistică este tipică pentru spațiul ce se identifică cu restul Albaniei.

Diferențe și asemănări în religie și identitate etnică

Cei din Korça nu sunt nici pe departe un grup eterogen, cu identități construite alternativ. Imaginarea asemănărilor sau a diferențelor și contrastelor s-a realizat de-a lungul unor linii religioase, politice, lingvistice și de clasă. Diversitatea culturală din Korça a întărit, într-o oarecare măsură, granițele religioase, etnice sau lingvistice, în timp ce, de obicei, o religie comună atenuază frontierele etnice sau lingvistice. Populația albaneză din Korça diferențiază între grupurile religioase, etnice sau lingvistice. Din acest punct de vedere, albanezii musulmani sunt cum nu se poate mai marginalizați față de alte comunități religioase. Din discursurile informatorilor mei din centrul Korçei: „a nu fi botezat, înseamnă a fi murdar”, ceea ce face ca musulmanii să fie impuri. Un alt interlocutor spune că: „mai bine ești un țigan creștin ortodox, decât musulman.” Faptul de a avea o religie comună diminuează sentimentul de „diferență” și intensifică o tendință de identitate/uniformitate cu diverse minorități etnice (Endresen, 2014:18). Acest lucru explică de ce în multe cazuri albanezii musulmani care trăiesc în suburbii cu albanezii romi nu se consideră „Alții”, în timp ce albanezii și romii creștini, care trăiesc în aceleași zone, se exclud față de musulmani. Însă acest lucru nu înseamnă că elita albanezilor creștini simpatizează cu valahii creștini sau cu slavii. În realitate, aceste comunități nu sunt nici excluse de la prejudecățile asupra originilor lor etnice, dar nici nu au fost capabile în timp să creeze punți de legătură și includere.

Identitatea locală dintre „Noi” și „Alții”

Korça nu numai că a produs stratificări sociale în comunitate, dar, în același timp a creat baza unei identități de elită distincte pe tot întregul țării. Contextul cultural, istoric și politic a conferit Korçei un status superior în ierarhia societală a Albaniei.

Însă o dată cu instalarea modelului economic, politic și ideologic sovietic și cu instaurarea regimului lui Enver Hodja, orașul și comunitatea nu mai făceau parte din centrul cultural al Albaniei, ci erau considerate provinciale. În timpul perioadei socialiste comunitatea a trebuit să reformuleze răspunsul la întrebarea cine suntem „Noi” în timp ce o nouă identitate a fost construită pe amintirile a cine „am fost” (vezi Dejan, 2007:277-302 in Lampe & Mazower, 2006).

Noul stat socialist a deconstruit identitatea culturală a lui „Noi”. A depozat clasa bogată de statutul, bogăția și puterea ei și a amestecat structura de clasă a comunității. Cu principii ca „egalitarismul” în timpul proceselor de colectivizare și „destratificare socială” sau „luptă de clasă”, burghezia a fost luată în vizor și și-a pierdut identitatea, cu toate că timp de decenii, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ea a investit în „Întrebarea Națională” și „Eliberarea țării”. Clasa bogată, elita intelectuală împreună cu tot ce ținea de contextul multicultural, a fost miezul construcției identitare a lui „Noi”, ce nu a fost activ doar în viața politică și culturală a zonei, ci a influențat întreaga țară. Nu a contat că această comunitate a creat circumstanțele pentru viitoarea carieră a lui Hodja ajutând la implicarea lui în mișcarea comunistă clandestină din Korça și mai apoi în Tirana. Iar după ce Hodja a ajuns la putere, nicio recompensă nu a venit din partea liderului statului comunist.

Identitatea din trecut, multiplă și pozitivă a lui „Noi” a devenit o reminiscență a ceea ce „eram” și o fost substituită de o identitate negativă a ceea ce „am devenit”. Construită în socialism cu promisiunea solemnă a „noului om comunist”, comunitatea a trebuit să îl conceapă din nou pe „Noi”, sub dimensiunea normativă a construirii identității individuale și egalitarismului, desprinzându-se de forma colectivă a trecutului. Se crease deja o frontieră între cine „eram” (o viziune condusă de diverse politici, multiculturalism și networking) și cine „suntem” (o viziune condusă de sistemele politice comuniste).

În plus, noua identitate a fost consolidată atunci când în Albania a fost instaurat Decretul cu privire la Statul Ateist (1967), care a interzis orice religie, a demolat templele

sau le-a transformat în depozite, săli de sport sau le-a destinat altor activități laice. Lipsindu-le orice viziune ideologică a trecutului ce se asocia postulatului „omului nou”, minoritățile etnice și lingvistice au trebuit să facă față unei crize identitare ce a condus în curând la asimilarea lor. Represiunea lui Hodja s-a extins nu doar asupra religiei, regimul dezvoltând o politică internă de represiune, o poliție secretă, numită *Sigurimi*. Această acțiune a introdus în societate (în toată societatea albaneză) frica de persecuție din care s-a iscat un atac nimicitor asupra coeziunii colective a regiunilor istorice și a zonelor. Ca rezultat al sistemului mult mai centralizat, a fost distribuită o nouă identitate a provincialismului prin reconstruirea centrului cultural, social și economic al lui „Noi” în noua identitate provincială a ceea ce „am devenit”.

Capitolul patru

Capitolul oferă o privire de ansamblu asupra identității valahe din zonă în cadrul modelului autoidentificării și în relație cu aceasta a atribuirii etnonimului. Sunt cunoscuți de localnici ca „valahi” sau „aromâni”, și e autoidentifică prin etnonimele *Aromân* sau *Rromâne* (sau *Armân* sau *Rraman*) ce indică originea limbii lor materne ca fiind latină, ceea ce a dat românilor motive să-i perceapă ca făcând parte din propria lor cultură (Schwandner-Sievers, 1999:3). În albaneză sunt denumiți fie *Vlleh*, Arumun sau *Çoban* (însemnând cioban), termen ce indică specializarea lor socio-profesională inițială. *Çoban* funcționează de asemenea ca termen peiorativ ce caracterizează grupurile semi-transhumante ca fiind în mod semnificativ semnificativ „Celălalt”.

În perioada comunistă valahii nu au fost recunoscuți ca grup minoritar separat. Ei și-au construit o nouă identitate și și-au remodelat gradat memoria originilor cu identitatea albaneză.

În arhivele istorice din Korça, comunitatea este cunoscută pentru implicarea în probleme naționale și politice. În timpul anchetelor mele în locuri dens populate cu aromâni, aceștia au afirmat cu mândrie că comunitatea a devenit bogată prin câștigarea de teren în timpul ilegalității comunismului și luptând ca partizani în al Doilea Război Mondial. Terenul fertil se asociază și cu legăturile etnice.

Cu toate că grupul a beneficiat de pe urma aderării la partidul comunist și a activismului, au existat segmente ale comunității care au suferit persecuții, persoane care au fost întemnițate, iar câteva zeci chiar ucise sub invinuirea de a fi de „inamic al poporului” [armik i popullit].

În unele părți ale țării, acolo unde dictatura a fost extrem de aspră cu membrii comunităților aromâne, identitatea etnică a valahilor a rămas puternică. Cu toate acestea, ei au fost bine integrați în sfera politică, ba chiar au fost implicați și în sistemul Sigurimi. Activitatea de spionaj și frica față de celălalt au slăbit relațiile dintre valahi și au influențat diminuarea identității etnice. O identitate contestată, o religie interzisă, o unitate reconstruită sub un nou stil de viață și o încredere reciprocă năruită între membrii grupului au conferit comunității o poziție precară ca grup etnic, crescând asimilarea rapidă a identității valahe.

Valahii în zilele noastre

În funcție de afilierea personală și pretențiile informatorilor, am împărțit comunitatea studiată în două sub-grupuri: valahi și aromâni. Această împărțire a fost o experiență aparte pentru mine la prima vizită în zonă, care mi-a format percepția asupra a ceea ce înseamnă valah sau aromân în zilele noastre în Korça. Caracteristica autoidentificării în raport de sine și față de ceilalți a impus anumite limite ale anchetelor în cadrul grupului. Conversațiile cu informatorii au pus în lumină un discurs care se construia pe problematica conștiinței lor etnice și pe cea a loialității lor față de Grecia și România. Diviziunea din cadrul comunității readuce aminte faptul că valahii sunt cunoscuți pentru ușurința cu care s-au asimilat (Balamaci, 1995).

Fosta populația nomadă se afiliază numelui de valah și își întemeiază originea în Grecia, referindu-se la documentele de naștere ale ascendenților lor sau la memorie. Majoritatea aromânilor, care fac parte din societatea urbană și elita orașului, își asociază rădăcinile memoriei de origine, ce se leagă imediat de Voskopoje, fostul Moscopole. De fapt, majoritatea aserțiunilor informatorilor se asociază memoriei originare a mitului orașului Moscopole, mit al intelegerii prin renaștere succesivă după distrugere. De fapt, o bună parte a acestor interlocutori provin din alte sate valahe ca Plasa, Shipskë sau

Grabovă. Pe de altă parte, politicile naționaliste românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX au pătruns în conștiința aromânilor de la oraș, activând o nouă identitate. Odată cu căderea comunismului, toate legăturile au fost reînnodate.

Diviziunea comunității se dovedește a fi un subiect de o importanță majoră ce distinge aceste două sub-comunități. Aromânii se autodefinesc ca urbani, „aristocrați”, bine educați, în timp ce valahii admit despre ei înșiși că aparțin unui spațiu rural, transhumant și nu au avut parte de o educație aleasă. Aromânii tind spre omogenizarea comunității fără vreo diviziune, bazându-se pe ortodoxia creștină și pe faptul că aparțin lingvistic de limbile romanice de răsărit, nu susțin existența dihotomiei aromâni-valahi, și conferă o mare importanță unicității grupului aromân. Aromânii au tendința spontană și de bună voie de a integra valahii în grup, în timp ce aceștia din urmă sunt înclinați să se separe de aromâni, definindu-se ca un grup minoritar separat, cu o limbă nescrisă autentică și cu origini grecești exclusive.

Avantajul și rezultatul imigrării au consolidat diviziunea dintre aromâni și valahi, lucru vital pentru facțiunea pro-greacă. Pe de altă parte, agenda naționalistă a statului român a produs, de asemenea, o bază bună pentru migrare. Din punctul de vedere al profitului prin prisma migrării, părțile pro-române și pro-grecești susțin din plin această diviziune a comunității lansând, mai mult sau mai puțin, aceleași argumente.

Capitolul cinci

A face cercetare în zonele de graniță, asupra durabilității lor (moderne) și fluidității a vremelniciei lor (postmoderne) pare extrem de relevant pentru a analiza așa-numitele provincii marginalizate ale statelor-națiune. Acest lucru devine și mai interesant într-o zonă cu multe fațete cum e Korça, ce reprezintă o regiune aflată la graniță nu numai cu Grecia ca stat, dar și cu Uniunea Europeană. Migrația și activitățile transnaționale din regiune au loc în fiecare zi, în bună parte datorită europenizării și globalizării, dar și din cauza crizei economice din Albania. Odată ajuns în această zonă geografică, un student de exemplu, este împins spre diverse modele de migrare, deoarece efectele postcomunismului sunt notabile: depopularea zonelor, nevoia de a scăpa de condițiile politice și socio-economice constrângătoare de acasă și, nu în ultimul rând, chemarea de a experimenta „Vestul”, toate au dus la migrații de proporții epice.

Capitolul cinci discută procesele de imigrare ale populațiilor aromâne și valahe ca mobilitate socială cu un singur flux, din Korça spre partea grecească. În urma interviurilor luate în teren, cercetarea a evidențiat câteva teme: emigrarea și exprimarea localnicilor asupra graniței, asupra felului în care înțeleg să se raporteze la procesul trecerii ei – legal sau ilegal – precum și experiența lor personală și modul în care se adaptează noilor condiții de viață din țara gazdă. Capitolul analizează granițele ca fiind mai degrabă fluide, mai mult un fenomen imaginar, o draperie fictivă ce separă oamenii care trăiesc în aceste zone.

Interviurile se centrează asupra graniței, a trecerii ei, asupra felului în care percep localnicii conceptul de străin în țara gazdă, Grecia, și asupra identificării lor cu acest concept. Interviurile au fost luate comunităților de valahi și aromâni din Korça și în satele Voskopoja, Shipska, Drenova, Boboshtica, Bellovode, Kamenica și valahilor originari din Plasa. Chestionarele adresate comunității albaneze din Korça descriu experiența albanezilor împărțită în două sub-comunități: musulmani și creștin ortodocși.

Capitolul se ocupă, de asemenea, de migrarea ilegală în perioada comunistă. Izolarea a transformat receptarea mentală a localnicilor în opoziție cu granița și străinii de pe cealaltă parte (Wilson & Sonnan, 2000: 1-30). În acele timpuri oamenii au construit o nouă relație și identitate cu regiunea schimbată a graniței. Unul dintre informatori a declarat că „în timpul regimului, statul privea granița ca pe religie. Nu puteam arăta cu degetul, nici nu puteam să privim către graniță deoarece autoritățile ar fi suspectat că ne gândeam să scăpăm peste frontieră.” Într-adevăr, în timpul dictaturii comuniste, granița era considerată sacră, era superioară religiei. Aceste granițe au operat ca parte a relației dintre popor și spațiu, dar acolo unde spațiul era finit și statul putea controla fără opreliști frontierele, acestea au devenit arma lui. Granițele închise, folosite de valahii semi-transhumanți pentru pășunat, au devenit și ele traiectorii pentru trecerea ilegală a frontierei. Atunci când valahii nomazi au fost obligați să devină sedentari și când colectivizarea le-a luat toate posesiile, s-au remarcat perioade de exod, inclusiv a unor triburi valahe din sud-estul Albaniei.

Diferențe etnice și migrarea către Grecia

„Descendența greacă” trebuia să fie demonstrată fie prin declarație și putea fi aplicată indivizilor care nu erau oficial membri ai minorității grecești, ori care se considerau albanezi, însă de dragul trecerii frontierei trebuiau să pretindă fie o descendență, fie o conștiință națională greacă. În termeni locali, această categorie a fost tradusă „epiroții din nord” (Raper, 2007). Procesul a putut fi observat nu numai prin intermediul reprezentărilor lui (prin discurs sau imagine), ci și prin practicile sociale legate de graniță; ambele modalități de abordare analitică au revelat felul în care acționează diviziunile în cadrul societății locale. Au fost construite numeroase limite între albanezi și valahi, limite pe care le putem numi granițe etnice și care delimitează grupurile locale recunoscute în baza obiceiurilor comune. Statul grec oferea oportunități mai mari – în termenii de migrare – membrilor minorității grecești din Albania. Cum valahii fac parte din agenda naționalistă a grecilor și sunt considerați cetățeni greci, *omogeneis*, „de aceeași origine”, migrarea valahilor albanezi a avut loc destul de ușor, în timp ce albanezii musulmani, care intră în categoria *allogeneis* „de altă origine”, au avut de trecut prin mai multe procese dificile de acordare de vize. În aceste timpuri de criză economică și eră globalizantă, mișcările transnaționale sunt greu de oprit, iar dacă musulmanii albanezi nu puteau face asta legal, au găsit în schimb alte metode, ilegale.

Există multe întrebări care nu și-au aflat încă răspunsul cu privire la asimilarea indivizilor și a spațiului în general cu referire la procesele de imigrare din Grecia. Politicile identitare postcomuniste ale Greciei, României și Albaniei au influențat în mare măsură identitatea populațiilor și în principal pe cea a comunității aromâno-valahe. Însă, din cauza crizei financiare din Grecia și odată cu întoarcerea imigranților în satele lor și în Korça, se pare că situația socială și politică se schimbă în favoarea naționalismului albanez.

Capitolul șase

Capitolul urmărește modul în care politica identitară a revitalizat mitul fostului Moscopole sau Moschopolis. Am argumentat modul în care mecanismele naționale au produs spațiul mitului și cum este el utilizat atât de agendele naționaliste, cât și de comunitatea locală.

Crearea mitului, trăirea mitului, nararea mitului

Crearea unui sistem mensurabil de prerogative și favoritisme la nivel academic cu influențe ale politicilor naționaliste a produs un nou spațiu al zonei Moschopolis, Moschopole sau, după cum este denumit în timpurile moderne, Voskopoja. Satul zilelor noastre este prezentat cititorului într-o imagine idealizată imagine aflată în fruntea realizărilor naționaliste, și care-și extrage referințele de la vizitatorii implicați în construcția imaginii Balcanilor (vezi Todorova, 1997). Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când gloria sa s-a estompat, politicieni și jurnaliști, universitari și intelectuali conservatori au prezentat spațiul ca un loc izolat, în al cărui moment de glorie indivizii trăiau în perfectă armonie cu ei înșiși și cu mediul înconjurător. Dezvoltarea economică și culturală prezenta Moschopolis-ul ca o emblemă de civilizație, separat de Imperiul Otoman. În ciuda descrierilor de civilizație și insulă a creștinismului, există o clasificare din care rezultă categorii ce grupează zona în proximitatea (culturală) a țărilor vestice, a civilizației. Luând în considerare literatura regiunii, se accentuează un discurs în care orașul este descris ca un „altul” în contextul Imperiului Otoman. Distingerea spațiului între rolul barbar al otomanilor și influența majoră a ortodoxismului creștin accentuează modul în care soluțiile metodologice de tratare a locului ca de-orientalizat sau de-balcanizat a dus la evoluția orașului în axe bipolare: cultura tradițională balcanică/otomană și Vestul.

Generalizarea excesivă într-un context specific istoric strict a dus la configurarea mentalității celor din Voskopoja din zilele noastre și la structuri specifice de atitudine. Îi învinovățesc pe turci pentru distrugerea orașului, chiar dacă locuitorii de acum nu au vreo legătură cu fostul Moschopolis. Există diverse teorii care mitizează spațiul începând cu istoria primelor așezări, numele orașului, numărul locuitorilor și, ceea ce face imperativă construcția mitului, componența etnică a regiunii și a orașului. Explicațiile pentru creșterea simpatiei pentru aromâni/vlahi și pentru întărirea ideii separării s-au bazat pe teoria distrugerii care construiește din punct de vedere simbolic orașul.(legat de teoria distrugerii, vezi Lambru, 2001).

Producerea spațiului

„Practica spațiului” din Moschopolis în sensul dat de Henri Lefebvre (1991), ce implică folosirea spațiului, construcția și reconstrucția lui de către elite și ideologiile lor a dus la individualizarea a trei domenii (sociale, istorice și culturale) ce caracterizează Voskopoja. *Primul*, oamenii care trăiesc acolo sunt produsul strategiilor de mutare în alte locuri, fie în Grecia pentru muncă sau în România pentru studii. *Al doilea*, Moschopolis-ul din Evul Mediu a declanșat o diviziune etnică și religioasă între comunitatea aromână-valahă (ei pretind că sunt voskopojarî vechi) și musulmanii albanezi (considerați nou-veniți), poziționându-se ca clasă dominantă (vezi, de asemenea, Winniffrith, 1987: 35). *Al treilea*, oamenii au devenit din ce în ce mai reflexivi asupra locului făcând din explicitul strategiilor naționale implicit și din înțelegerea spațiului implicit al individualităților înrudite, explicit; industriile de turism cu case de oaspeți și „turismul de familie” au jucat un rol important în viața socio-economică din Voskopoja. Cu construcții narrative academice și strategiile politice, spațiul accentuează un mediu trans-naționalist ce atrage atenția vizitatorilor străini și a turiștilor.

Supraviețuirea bisericilor în timpul naționalismului în Voskopoja și Albania

În timpul mișcării nemiloase și ateiste din Albania comunistă, cazul Voskopoja a fost unul de importanță reală pentru regimul lui Hodja. Satul reprezenta o metropolă din Evul Mediu, „o insulă aparte” față de cultura dezvoltată în Albania din timpul „domniei Imperiului Otoman”. Cele patru biserici rămase și mănăstirea au fost singura moștenire materială a „centrului Evului Mediu albanez iluminist”. Astfel, conservarea lor a devenit o prioritate majoră pentru noul stat naționalist-comunist. Ca rezultat, bisericile au intrat pe lista cercetătorilor în științe umane, au fost proclamate monumente, patrimoniu de stat și au devenit o referință puternică pentru construirea comunismului la scară națională.

Cum bisericile din Voskopoja au fost pictate de pictori renumiți ai Imperiului Otoman, David Selenica și Konstandin și Athanas Zografî, frescele au fost o mărturie redutabilă a artei albaneze a Evului Mediu. Astfel, bisericile cu frescele și icoanele lor

trebuiau să fie păstrate, cercetate și revendicate public ca valori naționale. Academia de Științe și membrii săi, care erau implicați activ și aveau datoria construirii noului stat comunist, au avut o mare influență în conservarea și protejarea bisericilor în fața mișcării ateiste a regimului lui Hodja (vezi Popa, 1969; Adhami, 1989).

Capitolele șapte și opt

Capitolele șapte și opt tratează interacțiunile interetnice axate pe ritualul de nuntă, practicile comune prin polifonia feminină, din timpul ritualului. Polifonia feminină a fost observată în acest caz ca muzică de gen, de vreme ce ritualul nunții are loc într-un spațiu privat, separat de bărbați. În plus, capitolele descriu modul în care postmodernitatea și imigrația au afectat într-o mare măsură muzica tradițională din zonă (repertoriul și stilul vocal), ce începe treptat să dispară.

Tehnologie, polifonie, schimbări culturale

De la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial există o ambivalență în ce privește tensiunile pe care indivizii din zonă le resimt față de muzica populară (mediul rural) și cea contemporană; este vorba despre două medii sociale diferite ce separă generațiile. În perioada comunistă, o dată cu industrializarea țării, locuitorii din Voskopoja au fost influențați de noua dezvoltare tehnologică. Au început să se simtă bine ascultând radioul, iar cei care-și permiteau se uitau și la televizor. Influența tehnologiei și birocrăția existentă în muzică, prin festivaluri populare și centre culturale „Vatra kulture” au creat un nou concept în ce privește cântarea muzicii în spațiul rural. Odată cu căderea comunismului au fost produse noi moduri de organizare societală și forme de cultură în practica zilnică începând cu radioul și televiziunea, apoi cu casetele și CD-urile, computerele, internetul. Toată această tehnologie avansată a jucat un rol foarte important. Sistemul postcomunist a devenit deja o configurație a societății capitaliste, folosind termenii lui Kellner, tehnocapitalism (Kellner & Douglas, 1989b: 178).

De fapt, tehnocultura [post]comunistă reprezintă o configurație a culturii de masă și a societății de consum din perioada în care se dezvoltă, comunistă sau capitalistă, în care bunurile culturale de consum, filmul, televiziunea și mai apoi informația computerizată devin o formă predominantă de cultură ce influențează din ce în ce mai

mult percepția culturii. În această tehnocultură, imaginea, spectacolul și transformarea esteticii în marfă vin să constituie noi forme de cultură ce colonizează viața de zi cu zi și transformă relațiile sociale, implicit folclorul și arta cântatului polifonic din Voskopoja. În toate aceste domenii, *tehnologia* joacă un rol din ce în ce mai important (1989b:22) în dispariția polifoniei. Ca urmare, am avut de trecut peste multe dificultăți în culegerea cântecelor din timpul ritualului sau din viața de zi cu zi. Cultul imigrării și tehnocultura mi-au condiționat fundamental cercetarea cântecelor polifonice.

Despre cântecele femeilor ca muzică de gen

Muzica de gen ca parte a organizării sociale accentuată de un sistem patriarhal începe să fie produsă în mediul în care este cântată. Această practică muzicală este o formă de comportament social verbal (și muzical) asociat unui sistem social pe care-l astfel creează. În acest context, cu privire la societatea patriarhală din Albania, unde tensiunile de gen formează societatea, a face muzică formalizează ordinea socială și mai mult decât atât, construiește o imagine coerentă a relațiilor sociale dintre femei. Sunetul cântecului albanez nu este decât componenta acustică a unui model mult mai general de comportament pe care femeile albaneze îl adoptă atunci când cântă, ce cuprinde atât purtarea lor cât și atmosfera emoționantă pe care o încurajează la întâlnirile lor.

O schiță a femeilor cântărețe din Albania

Faptul de a cânta în Albania este un tip particular de comportament cultural asociat exclusiv anumitor ocazii sociale. Astfel, cântatul în societatea albaneză devine mai mult o obligație socială, iar acest lucru se observă mai ales la nunți. Ca membru cu drepturi depline al societății, de la fiecare participant se așteaptă să cânte, adică să cânte singur cel puțin un vers, cel puțin o dată, în timpul ospățului ca gest de respect și bunăvoință față de cei prezenți. Femeile albaneze consideră cântatul ca o formă de interacțiune menită să contrasteze cu purtarea cotidiană, și, prin acest contrast să aducă în prim plan valori comune și cu caracter general. Prin cântat, femeile albaneze pun de-o parte preocupările lor individuale asociate cu vorbirea pentru a se putea concentra pe teme importante pentru grup, ce se exprimă prin cântare.

Gen, muzică și cântat

Două dintre cele mai importante atribute pe care femeile din sat le obțin atunci când devin cântărețe experimentate sunt, în primul rând, încrederea și liniștea, pacea sufletească în orice situație socială și, în al doilea rând, o conduită socială ce ține de feminitate. Cântatul le pregătește așadar pentru a se purta cum se cuvine în societate ca femei tinere iar performanțele adulților le oferă imagini stilizate și esențializate despre cum să se comporte pe măsură ce trec prin anumite vârste.

Chiar și astăzi, când puțini tineri învață să cânte, cei care o fac învață de obicei o interpretare stereotipă de la un membru al familiei de același sex, o postură și un timbru vocal, înainte să stăpânească detaliile muzicale ale stilului. Cu fiecare interpretare, se definesc atât pe ei înșiși, ca persoane sociale, cât și locul lor în ordinea societății ca întreg. Activitatea de a cânta este astfel unul din principalele mijloace prin care albanezii se cunosc unii pe alții și în mod continuu și își reevaluează sistemul social; de fapt sensul primordial al acestuia este obținut prin astfel de interpretări (Schieffelin, 1985: 707-724).

Dintre toate aspectele ce privesc identitatea socială pe care Albania a ajuns să le cunoască prin cântat, genul este unul fundamental. Oricând, oriunde și oricum ar cânta, o fac ca femei sau bărbați. Și fac asta deoarece sunt constrânși de credințe și concepții comune în ce privește sexele. Însă prin actul de a cânta, ambele sexe experimentează acele credințe într-o formă tangibilă, pe care o afirmă în mod public, actualizând prin această acțiune ceea ce ei consideră că ar trebui să fie preocupările lor: ce fel de emoții ar trebui să experimenteze, ce comportament ar trebui să adopte ca răspuns la caracterul lor ca indivizi, ce loc trebuie ei să obțină în cadrul ordinii sociale (comunitare).

În zilele noastre, imaginea pe care Albania o prezintă prin cântec este preponderent una a sistemului politic, deoarece adulții au fost/s-au socializat în această țară acum câteva decenii. Este o imagine care surprinde în multe cazuri viețile lor curente, ceea ce întâlnesc acolo unde muncesc, ceea ce preiau din media. Fiecare situație

de viață conține nenumărate momente când participanții aleg să structureze cântecul lor în moduri mai apropiate de conceptele recente și contemporane ale genului.

Astfel de inovații sunt în general introduse mai ales cu ocazia întâlnirilor restrânse, informale, care nu sunt legate de vreun moment ritualic sau ceremonial important, atunci când cei adunați se simt cel mai confortabil unii cu alții.

Pe scurt, relația dintre conceptualizarea genului și practica muzicală – și mai pe larg, între sisteme de sens și forme expresive – este una reciprocă și aflată în continuă desfășurare. Prin cântecele în albaneză sau într-o altă limbă, a uneia dintre minoritățile locale, nu se menține o viziune neschimbată a sexelor pe care generațiile următoare doar o „reproduc”. Din contră, fiecare individ posedă potențialul de a contribui prin cântec la revizuirea sistemului comunitar. Dacă adulții de mâine vor continua să cânte este mai mult ca sigur că vor experimenta alte modalități de comunicare prin cântec, noi viziuni asupra lor înșiși ca femei sau ca bărbați, iar cele mai convingătoare experimente vor înlocui la un moment dat normele vechi de practică muzicală. Atunci când luăm în considerare ciocnirea valorilor cu care se confruntă familiile de astăzi, este mai mult decât posibil ca noile generații să-și revizuiască sistemul în moduri mult mai radicale decât orice alte schimbări experimentate în ultimele decenii. În acest proces, cântecul polifonic – ca de altfel orice tip de cântat – s-ar putea să nu mai fie privit ca o componentă centrală a conduitei sociale a individului.

Cântecele de nuntă

Căsătoria apelează la multe tipuri de înțelesuri: relațiile interetnice și interfamiliale, legături de rudenie și noțiuni de gen încastrate într-o construcție mai largă a ordinii sociale. Nunțile din Korça, în special cele din zonele rurale, fac mai mult decât să descrie societatea; participarea este una activă din partea familiilor gazdă și a invitaților lor, conduși de aceleași tipuri de atitudini ale comunității, împărtășind o structură societală comună în care fiecare comunitate etnică și religioasă primește o articulare biografică unică (Ritzer & Goodman, 2003:348).

În timpul unei nunți din Korça, participarea indivizilor prin cântec se face în funcție de locul lor în societate, sex, vârstă și gradul de rudenie. Tipul de comportament și de cântec poate fi considerat un fenomen de construcție a unei imagini ideale a

persoanei din grupul social. Așadar, fiecare ritual proiectează o imagine vizuală și auditivă unică a sistemului comunitar prin felul în care sunt cerute și interpretate cântecele membrilor diferitelor categorii sociale.

Deoarece în regiunea Korça nunțile consacră și rescriu seturile elementare de relaționare (Sugarman, 1997:1-2), la fel ca interacțiunile dintre comunități religioase și etnice, și aduc în față dihotomia reuniunii și divizării genului în spațiul public, cu accentul pus pe faptul că nunțile sunt privite prin intermediul interpretării cântecelor. Am considerat extrem de important și ca o realizare a proiectului meu de cercetare să am în vedere cântarea la nuntă ca un „plan de interpretare”, care m-ar ajuta să „percep”, să identific” și să „clasez” ocurențe ale spațiului de viață și a locului în general din viețile oamenilor.

Polifonie, ritualul căsătoriei și reciprocitate

Un exemplu relevant pentru tipul interacțiunilor sociale și etnice din Voskopoja îl reprezintă instituția căsătoriei și, mai precis momentul împărțirii mâncării; cele două părți care participă la eveniment, membrii celor două familii și oaspeții lor, își împart mâncarea, moment ce marchează lărgirea comuniunii centrate pe faptul de a mânca, văzut ca simbol al proximității, al încrederii, și al loialității reciproce. Acest moment nu are legătură cu abundența mâncării sau a băuturii aduse cu ocazia nunții.

Ceea ce subliniază interacțiunea socială în cadrul nunții în Voskopoja este nivelul social al celebrării „bërjes së qiqrës” [pregătirea năutului] când femeile din sat se adună în casa mirelui sau a miresei, în „dhomën e ndenjes” [camera de zi] pentru a participa la acest moment ritualic. Toată ceremonia subliniază diviziunea genurilor în ce privește munca și comportamentul social, deoarece femeile și bărbații stau în încăperi diferite și nu au vreo interacțiune pe parcursul ceremoniei. Obiceiul „festa e qiqrës” este unul strict feminin, femeile din sate nu cântă în public în timpul nunții.

Ritualul accentuează un tip de comportament colectiv caracterizat de o ordine ierarhică strictă între familiile gazdă și oaspeți, poziționarea scaunelor și participarea la ritual scoate în evidență faptul că fiecare membru își cunoaște locul ierarhic. În cazul societății din Voskopoja am constatat că interpretarea muzicii este un comportament social care este întotdeauna asociat cu mâncarea și băutura și se practică mai ales la

evenimente formale. Pentru cei din Voskopoja, nunțile sunt cele mai vesele evenimente și ei consideră cu totul natural ca rudele și prietenii familiilor implicate să împartă această bucurie cu membrii comunității.

Structura polifoniei din Voskopoja

Polifonia din districtul Korça este una din subdiviziunile izo-polifoniei albaneze. Polifonia Tosk este parte a cadrului etnografic a subregiunii Tosk din sud-estul Albaniei. Zona în care izo-polifonia Tosk este cântată se întinde de la malul drept al râului Vjosa la râul Shkumbin. Izo-polifonia se regăsește mai ales în comunitățile agro-pastorale și în regiunile montane. Acest stil se practică în regiune de către albanezi, aromâni, greci și slavi. Este împărțit cu grecii din Epirul de nord-vest și macedonenii din satele de jos ale districtului Prespa. În Albania, stilul se numește izo-polifonie și provine din termenul *iso*, legat de *ison*-ul muzicii bisericești bizantine. Isonul acompaniază cântecul polifonic, iar în dialectul Tosk este cântat aproape continuu și pe litera „e”, și are aspectul sonot al unei „pedale” susținută prin respirație individuală. Thede Kahl, un cercetător remarcabil, arată că în timpul comunismului acest stil a asigurat mediul pentru promovarea ideologiilor și identităților naționale (2008:268).

Sunt necesare trei persoane pentru a interpreta o polifonie sau, ținând seama de ritual, patru sau mai multe pentru a obține un sunet echilibrat, în care doi soliști cântă linii melodice care se întretes într-un ison coral (vezi de asemenea, Sugarman, 1997). Structura cântecelor în Voskopoja este etnic combinată, se cânta „a capella” și mai pronunțată atunci când cei care interpretează au o vastă experiență de cântat împreună.

Vocea întâi

Cântărețul principal, care începe cântecul și joacă acest rol de conducere parcursul cântecului se numește „ja canticle” [începe cântecul] sau „tradzi boatsea”, sau „atselu tsi u lja” [cel care începe cântecul] (vezi și Kahl, 2008).

Vocea a doua

Vocea a doua reprezintă un cântăreț care intră la sfârșitul primului vers al primului cântăreț, numit în aromână „talji boatsea” [taie cântecul] sau „ atselu tsi u tagli” [cel care taie cântecul].

Isonul

Isonul, care este o notă continuă de bas, ce creează baza cântecului, este cântat de câteva persoane, indiferent de numărul de părți. În Voskopoja, isonul este cunoscut ca „bëjnë e” [cântă „e”] și înseamnă „țin isonul”. În aromână, este numit „isu” și derivă din terminologia muzicală grecească bizantină.

Vocea I cea care începe	Vocea I	ia merr-marrësi
Vocea a II-a cea care „preia”	Vocea a II-a	ia kthen-kthyesi
Vocea a III-a, isonul, în grup	Vocea a III-a	ia mbush- mbushësar, iso, në grup

Cântecele sunt interpretate în timpul ritualurilor sau evenimentelor, în poziție șezută, ca și cum s-ar conversa cântând. Sunt cântate din registrul pieptului, iar unele femei cântă „me zë të hollë” [cu voce subțire]. Chiar dacă femeile au un plasament vocal diferit, cântă de obicei într-un registru relativ înalt.

Tempo-ul și linia melodică rămân aproape la fel, în timp ce textul se schimbă. Repertoriul variază în funcție de măsură de la 2/4 la 3/4 și are o structură tonală de bază. Ritmul este de obicei „me të shtruar” [lent], câteodată mai alert, iar unii, datorită dublului rol pe care-l au în ritual, au un ritm liber ce dă flexibilitate metrului. Există diverse formate textuale de la câteva versuri la mai mult de douăzeci. Textele sunt pline de ornamente „oh, oj, mori, aman” ce antrenează toate cele trei voci, dar importanța folosirii formulelor cade în principal pe vocea a doua și intră în final în intonarea aceluși „e”. Textul însuși face parte din dialectica muzicală și lingvistică, de multe ori fiind folosite și cuvinte aromâne sau otomane. Ca muzică dialectică, melodia cade în gama pentatonică

cu un acord (incipit) ce funcționează și pentru construcția melodică, și pentru cea armonică a muzicii. Isonul începe de obicei într-o tonalitate minoră, cu patru sau cinci note mai jos decât prima voce. Muzica este caracterizată de elemente imitative utilizate în melodiile și ritmurile cântecelor ce conferă unicitate tematică.

Bibliografia

ADHAMI, STILIAN, *Voskopoja*, Shtëpia Botuese 8 Nëntori, Tirana. 1989

ADHAMI, STILIAN, *Voskopoja dhe monumentet e saj*, Infbotues, Tirana. 1998

ADHAMI, STILIAN, *Voskopoja e ilustruar*, MirgeerAlb, Tirana, 2008.

AGELOPOULOS, GEORGIOS, “*Gigeneis kai Anthropologoi: Ethnographikes Empeiries [Natives and Anthropologists: Ethnographic Experiences]*”. In: Efthymios Papataksiarchis, (Eed.), *Peripeteies tis Eterotitas: I Paragogi tis Politismikis Diaforas sti Simerini Ellada [The Adventures of Otherness: The Production of Cultural Difference in the Contemporary Greece]*, Alexandria, Athens, 2006, pp. 159-180. In, Manos, Ioannis”*Fieldwork on the border: Ethnographic engagements in south-eastern Europe*”, In Hastings Donnan& Thomas M. Wilson (eds) “*Borderlands: Ethnographic Approaches to Security, Power, and Identity*”. University Press of America, Maryland, 2010, pp.109-125.

AHMEDAJA, ARDIAN, “*Changes within tradition: Parts and their Number in Multipart Songs among Albanians*”, In Ardian Ahmetdaja and Gerlinde Haid, *European Voices I. “Multipart singing in the Balkans and the Mediterranians*”, Bohlau Verlag, Wien. 2008. pp.267-28

AHMEDAJA, ARDIAN, (ed.), “*European Voices II. Cultural Listening and Local Discourse in Multipart Singing Traditions in Europe*”, Bohlau Verlag, Wien, 2011, pp. 23-39.

ALLAN, HEGELUND, “*Objectivity and Subjectivity in the Ethnographic Method*”, *Qualitative Health Research*, Vol. 15 No. 5, Sage Publications, 2005, pp. 647-668

ALVI, MONIZA, “*Foreword: An unsafe Subject*”, In, Gunne, Sorcha & Thompson, Brigley Zoe, “*Feminism, Literature and Rape Narratives: Violence and Violation*” Routledge, Taylor &Francis, NY. 2010

- AMIT, VERED, "Constructing the Field, Ethnographic Fieldwork in the Contemporary World", *European Association of Social Anthropologists (EASA)*, Taylor & Francis e-Library, 2004, pp.1-19
- ASSMAN, JAN, "*Communicative and Cultural Memory*", In, Astrid Erll, Ansgar Nünning (eds.), "*Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*", Berlin, New York, 2008, pp. 109-118
- BARTH, FREDRIK, "*Introduction*" In, F. Barth (ed.), "*Ethnic Groups and Boundaries, the social organization of cultural difference*", G.Allen and Unwin, London. 1969.
- BARTH, FREDRIK, "An anthropology of knowledge", *Current Anthropology*, 43, February, 2002, pp.1-18.
- BAUMAN, RICHARD, "*Verbal An as Performance*", Newbury House Publishers, Rowley, MA, 1977.
- BECKER, JUDITH & BECKER, ALTON, "*A Musical Icon: Power and Meaning in Javanese Gamelan Music*", In. W. Steiner (ed.), "*The Sign in Music and Literature*", University of Texas Press, Austin , 1981, pp. 203-15.
- BEEVOR, ANTONY, "*The Fall of Berlin 1945*", Penguin Books, UK, 2003.
- BELL, DANIEL, "*Ethnicity and Social Change*", In, Hutchinson John & Smith Anthony D. Smith (eds.), "*Ethnicity*", Oxford University Press, Oxford-New York, 1996, pp.138-146
- BERXOLLI, ARQILE, "*Minority in Albania*", Tirana, 2005.
- BLAU, PETER, "*Exchange and Power in Social Life*", Wiley, New York, 1964.
- BOON, JAMES.A, "*Verging on Extra-Vagance: Anthropology, History, Religion, Literature, Arts...Showbiz*", Princeton University Press, 1999, Princeton.
- BREWERM, M. B., & GARDNER, W, "Who is this "we"? Levels of collective identity and self representations", *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 1996, pp. 83-93.
- BOGA, NIDA, "*Voshopolea [Moschopolis]*", Fundației Culturale Aromâne "Dimândarea Părintească", București, 1994.
- BOURIDEU, PIERRE, "*Outline of Theory of Practice*", Cambridge University Press, London, 1977.

- BOURIDEU, PIERRE, *“The Logic of Practice”*, Stanford University Press, 1980, Stanford.
- BOURIDEU, PIERRE *“Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste”*, Routledge, London, 1984.
- BOURIDEU, PIERRE, *“The Forms of Capital”*. In, J. G. Richardson, (ed.), *“Handbook of Theory and Research for the Sociology of Capital”*, Greenwood Press, New York, 1986, pp. 241-58.
- BOURIDEU, PIERRE & WACQUANT, LOÏC. J.D, *“The purpose of Reflexive Sociology (The Chicago Workshop).”* In Bordieu P., & Wacquant, J.D. (eds.), *“An Invitation to Reflexive Sociology”*, University of Chicago Press, Chicago, 1992, pp.61-215.
- BOURIDEU, PIERRE, WACQUANT, LOÏC, *“The organic ethnologist of Algerian migration”*, *Ethnography*, Vol. 1, Sage Publications, London, 2000, pp.173-182.
- COLLINS, RANDAL, *“Micro-Translation as a Theory-Building Strategy”*, In, Knorr-Cetina & Cicourel, *“Advances in Social Theory and Methodology”*, 1981a, pp.81-88.
- CLIFFORD, JAMES, *“Routes: Travels and Translation in the Late Twentieth Century”*, Harvard University Press, Cambridge, 1997.
- COWAN, JANE, K, *“Fixing national subjects in the 1920s Southern Balkans: also an international Practice”*, *American Ethnologist*, 35 (2).2008, pp. 338-356.
- CUNGU, A., SWINNEN, J.F.M., *“Agricultural privatization and decollectivization in Albania: a political economy perspective”*, In, Swinnen, J. F. M. (eds.), *“Political economy of agrarian reform in Central and Eastern Europe”*, Ashgate Publishing Ltd., Aldershot, UK, 1997, pp.55-89.
- DAJA, FERIAL, *“Këngë popullore djepi”*, Akademia e Shkencave. 1982, Tiranë.
- DE RAPPER, GILLES, *“The Greek-Albanian Border and its Impact on Local Populations”*, *Cahiers Parisiens / Parisians Notebooks 3*, 2007, pp. 566-575.
- DE SOTO, HERMINE, G. & NORA DUDWICK *“Fieldwork Dilemmas: Anthropologists in Postsocialist States”*, University of Wisconsin Press, Wisconsin, 2000.
- DE SOTO, H., & GORDON, P., & GEDESHI, I., & SINOIMERI, Z. (2002) *Poverty in Albania: A Qualitative Assessment*. World Bank Technical Paper 520. Washington, DC: World Bank de Waal, C. (2005) *Albania Today: A Portrait of Post-Communist Turbulence*. London: IB Tauris.

- DHAMO, DHORKA, *“La peinture murale du Moyen Age en Albanie”*, Tirana, SHLU, 1974.
- DHAMO, DHORKA, *“Peintres albanais aux XVI- XVIII siècles en Albanie et dans d’autres régions balkaniques”*, Tirana, SHLU, 1984.
- DURHAM, EDITH, *Brenga e Ballkanit [The Buren of the Balkans]*, Argeta LMG, Tiranë. 2000.
- DURKHEIM, EMILE, *“Professional Ethics and Civic Morals”*, The Free Press, Glencoe, 1958, pp.10-11.
- DURKHEIM, EMILE, *“The Division of Labour in society”*, Free Press, New York, 1964.
- EHRENBERGER, KLAUS, “The brain makes the music”, 2011, pp.17-19, In, Ahmedaja Ardian, (ed.), *“European Voices II. Cultural Listening and Local Discourse in Multipart Singing Traditions in Europe”*, Bohlau Verlag, Wien, 2011.
- ELSIE, ROBERT, “Voskopoja”, In Fejzollari, Ardinan, *“Voskopoja”*, Municipality of Voskopoja, 2004.
- EMERSON, RICHARD, M. *“Exchange Theory, Part II: Exchange Relations and Networks”*, In, BERGER, J, M.ZELDITCH, Jr., & ANDERSON, B, (eds.), *“Sociological Theories in Progress”*, Vol.2, Houghton Mifflin, Boston, 1972b , 58-87.
- ENDRESEN, CECILIE, *“Is the Albanian's religion really 'Albanianism'?: Religion and nation according to Muslim and Christian leaders in Albania”*, Harrassowitz Verlag, Germany, 2013.
- ENDRESEN, CECILIE, *“Status Report Albania 100 years: Symbolic Nation-Building Completed?”*, In, Kolstø, Pål (ed.), *“Strategies of Symbolic Nation-building in South Eastern Europe”* Ashgate, London, 2014.
- FEJZOLLARI, ARDIAN, *“Voskopoja”*, Municipality of Voskopoja, 2004.
- FELD, STEVEN, *“Sound and Sentiment. Birds, Weeping, Poetic, and Song in Kaluli Expression”*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1982.
- GAVENTA, J, *“Power after Lukes: a review of the literature”*, Institute of Development Studies, Brighton, 2003.
- GELZER, H., “Vom Heiligen Berge und aus Makedonien”, *Bulletin of the American Geographical Society*, Vol. 38, No. 5, 1906, pp. 333.

GELLNER, ERNEST, *“Plough, Sword and Book. The structure of human history”*, University Chicago Press, Chicago, 1989.

GEORGE, RITZER & DOUGLAS, J. GOODMAN, *“Sociological Theory. 6th edition”*, McGraw-Hill –McGraw-Hill House, NY, 2004.

GILBERT, MELISA, *“The politics of location: doing feminist research at ‘home”*, *Professional Geographer* 46, 1, 1994, pp.90-96.

GLICK,SCHILLER & BASCH, L.,& BLANC, SZANTON, *“Towards a transnational perspective on migration”*, *Annals of the New York Academy of Sciences*, New York, 1992, In, Nitsiakos Vassilis, *”Transborder mobility, ethnic groups and boundaries along the Albanian-Greek frontier since the 1990’s”* In, Petko Hristov (ed.), *“Migration and identity”*, Bulgarian Academy of Sciences, Paradigma, Sofia, 2012, pp. 37-49.

GREEN, F. SARAH, *“Notes from the Balkans”*, Princeton University Press, New Jersey, 2005.

GOFFMAN, ERVING, *“Stigma:Notes on the Management of Spoiled Identity”*, Englewood Cliffs, N.J.:Prentice-Hall, 1963

GOFFMAN, ERVING, *“Frame Analyzes. An Essay on Organization of Experience”*, Boston, Northeastern University Press. 1974

GONOS, G. " 'Situation' versus 'frame': The 'interactionist' and the 'structuralist' analyses of everyday life.", *American Sociological Review*, 42, 1977, pp.854-867.

GOODY, JACK, *Literacy in Traditional Societies*, Cambridge UP, Cambridge, 1989, 192

GUNNE, SORCHA& THOMSON, BRIGLEY ZOE, *“ Feminism, Literature and Rape Narratives: Violence and Violation”* Routledge, Taylor &Francis, NY. 2010

GUPTA, AKHIL, & FERGUSON, JAMES, *“Anthropological Locations:Boundaries and Grounds of a Field Science”*, University of California Press, Berkley,1997.

HAGEDORN, KONRAD, *“Property rights reform on agricultural land in Central and Eastern Europe”*, *Quarterly Journal of International Agriculture*, 43, No. 4, Humboldt University, Berlin, 2004, pp. 409-438

HASTRUP, KIRSTEN & PETER HERVIK, *“Introduction”*. In, Hastrup, Kirsten and Peter Hervik (ed.), *“Social Experience and Anthropological Knowledge”*. New York and London: Routledge, 1994a, pp. 1–27.

- HASLUCK, MARGARET, *“Këndime Englisht-Shqip or Albanian-English Reader: Sixteen Albanian Folk-Stories Collected and Translated, with Two Grammars and Vocabularies*, Cambridge Press, London,1932.
- HASLUCK, MARGARET, “The domestic cock”, *Folklore*, Vol. 57, No. 4. (Dec., 1946), 1964, pp. 184-186.
- HERZFELD, MICHAEL, *“Anthropology through the looking-glass; critical ethnography in the margins of Europe”*, Cambridge University Press, Great Britain, 1999.
- HEUBERGER, VALERIA & SUPPAN ARNOLD & VYSLONZIL ELISABETH, *“Brennpunkt Osteuropa: Minderheiten im Kreuzfeuer des Nationalismus”*, Oldenbourg Verlag, Munchen, 1996, pp.69.
- HUME, LYNNE & JANE MULCOCK, *“Anthropologists in the Field: Cases in Participant Observation”*, Columbia University Press, 2004, New York.
- HUYSMANS, JEF, *“Migrants as a security problem: dangers of ‘securitizing’ societal issues”*, In, Miles, R & Thränhardt. D,(ed), *“Migration and European Integrations. The Dynamics of Inclusion and Exclusion”*, Pinter, London, 1995, pp.53-72
- JOVIĆ, DEJAN, *“Communist Yugoslavia and Its “Others”*, In Lampe, John, & Mazower Mark (ed.) *“Ideologies and National Identities. The Case of Twentieth-Century Southeastern Europe”*, CEU Press, Budapest, 2006, pp.277-302.
- KAHL, THEDE, *“Ethnizität und räumliche Verbreitung der Aromunen Südosteuropas”*, *Münstersche Geographische, Arbeiten* 43, Münster, 1999, pp. 134-153.
- KAHL, THEDE, *“Multipart singing among the Aromanians (Vlachs)”* In Ardian Ahmetdaja & Gerlinde Haid, *“European Voices I. Multipart singing in the Balkans and the Mediterranians”*, Bohlau Verlag, Wien, 2008, pp.267-28.
- KAUFFMAN, NIKOLAJ, *“Triglasnite narodni pesni ot Kostursko”* [Three voiced folk songs from the Kastoria region], *Izvestija na Instituta za Muzika*, 6, Sofia, 1959, In Sugarman Jane, *“Engendering Song. Singing & Subjectivity at Prespa Albanian Wedding”*, University of Chicago Press, Chicago and London, 1997, pp.65-160.
- KENNETH, SNIPES, "A Letter of Michael Psellus to Constantine the Nephew of Michael Cerularios", *Greek, Roman and Byzantine Studies*, Vol 22, Duke University, 1981, pp.89-107.

- KELLNER, DOUGLAS, “*Critical Theory, Marxism, and Modernity*”. London, Polity Press, 1989.
- KELLNER, DOUGLAS, & Baudrillard Jean, “*From Marxism to Postmodernism and Beyond*”. Polity Press and Stanford University Press, Cambridge and Palo Alto, 1989b
- KELLNER, DOUGLAS & BAUDRILLARD, JEAN, "Boundaries and Borderlines: Reflections on Jean Baudrillard and Critical Theory." *Current Perspectives in Social Theory*, Vol. 9, 1989c, pp.5-22.
- KING, RUSSEL, & VULLNETARI, JULIE, “Gender and Remittances in Albania: Or Why ‘Are Women Better Remitters than Men?’ Is Not the Right Question”. Working Paper 58. Brighton: Sussex Centre for Migration Research, University of Sussex, 2010
- KING, RUSSEL, & VULLNETARI, JULIE,, “A population on the move: migration and gender relations in Albania”, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 5, 2012, pp. 207–220.
- KIVISTO, PETER, “Theorizing transnational immigration: A critical review of current efforts”, *Journal of ethnic and racial studies*, 24.4, 2001, pp.549-557.
- KODRA, ARMANDA, “*The religious identity of Albanians and the European Integration*”, In Elena Marushiakova [ed.], “*Dynamics of National identity and transnational identities in the process of European integration*”, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2008, pp. 339-352.
- KONIDARIS, GERASIMOS, “*Examining policy responses to immigration in the light of interstate relations and foreign policy objectives: Greece and Albania*”, In King, Russell; Mai, Nicola; Schwandner-Sievers, Stephanie, (ed.), “*The New Albanian Migration*”, Sussex Academic Press, Portland, 2005, pp. 64-92.
- KULE, D., MANCXELLARI, A., Papapanagos, H., Qirici, S., Sanfey, P. (2002) The causes and consequences of Albanian emigration during transition: evidence from micro-data. *International Migration Review*, 36: 229–239
- KOSTAS, NIHORITIS, “*The tradition of the Cult of the Seven Saints in Albania*”, “Ngjallja”, Tirana, 2005.
- KRUTAK, LARS, “St. Lawrence Island Joint-Tattooing: Spiritual/Medicinal Functions and Inter-Continental Possibilities”. *Études/Inuit/Studies* 23,1-2, 1999, pp 229-252

- KRUTA, BENIAMIN, “*Polifonia dyzereshe a Shqiperise Jugore*”, Akademia e Shkencave, Tirane, 1989.
- KRUTA, BENIAMIN, “Tipare te perbashketa dhe dallime krahinore te polifonise shqiptare”, *Kultura Popullore 2*, IKP, Tirana, 1991b, pp. 37-48.
- KRUTA, BENIAMIN, “Tipare te pergjithshme te polifonise shqiptare”, *Kultura Popullore*, 1/2 Akademia e Shkencave, Tirane, 1992, pp.3-14.
- LEFEBVRE, HENRI, “*The production of space*”, Blackwell, 1991, Oxford.
- LORTAT-JACOB, BERNARD & JACQUES BOUË, “*Romania: Vocal polyphony of the Aromanians. Chant du Monde*” LDX 74803, In Sugarman Jane, “*Engendering Song. Singing & subjectivity at Prespa Albanian Wedding*”, University of Chicago Press, Chicago, 1997.
- LORTAT-JACOB, BERNARD, “*Singing in company*” In Ahmedaja Ardian, (ed.), “*European Voices II. Cultural Listening and Local Discourse in Multipart Singing Traditions in Europe*”, Bohlau Verlag, Wien, 2011, pp. 23-39
- MAI, N., “Between Losing and Finding Oneself., The Role of Italian Television in the Albanian Migration to Italy. DPhil thesis in Media and Cultural Studies”, University of Sussex. 2002
- MANOS, IOANNIS, “*Fieldwork on the border: Ethnographic engagements in south-eastern Europe*”, In Hastings Donnan & Thomas M. Wilson (eds) “*Borderlands: Ethnographic Approaches to Security, Power, and Identity*”. University Press of America, Maryland, 2010, pp.109-125.
- MICHAELSON, E, J, & GOLDSCHMIDT, W., “Female Roles and Male Dominance among Peasants”, *Southeastern Journal of Anthropology* 7, 1971, pp.330-352.
- MILLER, WILLIAM, “*The Ottoman Empire and Its Successors, 1801-1927*”, Taylor & Francis, London, 1966.
- MOLM, LINDA, D, “Is punishment Effective? Coercive strategies in Social Exchange”, *Social Psychology Quarterly*, 1994, pp. 57-75.
- MOLM, LINDA, D, “*Theories of Social Exchange and Exchange networks*” 2001. In, George Ritzer & Douglas. J. Goodman, “*Sociological theory, 6th edition*”. McGraw-Hill – McGraw-Hill House, NY, 2004.

- MONAGHAN, JOHN,&JUST, PETER, “*Social and Cultural Anthropology: A Very Short Introduction*”, Oxford University Press, Oxford, 2000, pp.14.
- MULLINGS, BEVERLY, “Insider or outsider, both or neither: some dilemmas of interviewing in a cross-cultural setting”, *Geoforum* 30, 1999, pp.337-350.
- MUNISHI, REXHEP, “*Këndimi i femrave të Podgurit*”, Instituti Albanologjik i Prishtinës, Prishtinë, Rilindja, 1979.
- NALLBANI, HASAN, “De l’œuvre du peintre David Selenicasi”, *Monimentet I*, Instituti i Monumenteve, Tirana, 1971.
- NITSIAKOS, VASSILIS, “*On the Border. Transborder Mobility, Ethnic Groups and Boundaries on the Albanian-Greek Frontier*”, Lit, Berlin, 2010.
- NITSIAKOS, VASSILIS, “*Transborder mobility, ethnic groups and boundaries along the Albanian-Greek frontier since the 1990’s*”, In, Petko Hrstov (ed.), “*Migration and identity*”, Bulgarian Academy of Sciences, Paradigma, Sofia, 2012, pp. 37-49.
- NORRIS, H. T. “*Islam in the Balkans: religion and society between Europe and the Arab world*”, University of South Carolina Press, U.S, 1993.
- OKELY, JUDITH & CALLAWAY, HELEN, “*Anthropology and Autobiography*”, Routledge, 1992, London.
- ORTANOVSKI, VLADIMIR, “*Minorities in the Balkans*”, Transnational Publishers, New York, 2000.
- ORTNER, S. B., “*Gender and Sexuality in Hierarchical Societies: The Case of Polynesia and Some Comparative Implications.*” In, Onner, S.B,& Whitehead, H, (ed.) “*Sexual Meanings: The Cultural Construction of Gender and Sexuality*”, Cambridge University Press. Cambridge, 1981, pp.359-409.
- ORTNER, S. B., "Theory in Anthropology since the Sixties." *Comparative Studies in Society and History* 26, 1984, pp.126-66.
- ORTNER, S. B., & Whitehead, H., "Introduction: Accounting for Sexual Meanings." In, Ortner, S. B., & Whitehead, H., (ed.), “*Sexual Meanings. The Cultural Construction of Gender and Sexuality*”, Cambridge University Press, Cambridge, 1981, pp.1-27.
- PANAJOTI, JORGO, “*2000 Years church art and tradition in Albania*”, “Ngjallja”, Tirana, 2005.

PAVLIDOU, ELENI, & CIVICI & CAUSHI, E. & ANASTASIOU, L., & ZORBA, T., & HATZIKRANIOTIS, E., & PARASKEVOPOULOS, M., “*Study of Painting Materials and Techniques in the 18th Century St. Athanasius Church in Moschopolis, Albania*”. In, Vandiver P, Casadio, F, McCarthy B, Tykot R.H.Sil.J.L.R (eds), ”Materials Issues in art and Archeology VII”, *Volume 1047*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, pp.123-148.

PETKO, HRTOV, “*Migration and identity*”, Bulgarian Academy of Sciences, Paradigma, Sofia, 2012.

PEYFUSS, MAX DEMETER, “Die aromunische Frage. Ihre Entwicklung von den Ursprüngen bis zum Frieden von Bukarest (1913) und die Haltung Österreich-Ungarns”, Böhlau, Wien/ Köln/Graz, 1974.

PEYFUSS, MAX DEMETER, “*Religious confession and nationality in the case of the Albanians*”, In Donal A. Kerr (eds.), “*Religion, State, and Ethnic Groups. Comparative Studies on Governments and Non-dominant Ethnic Groups in Europe, 1850-1940*”, Vol. 2, New York University Press, New York, 1992, pp.125-138.

PEYFUSS, MAX DEMETER, “*Shtypshkronja e Voskopojës, 1731-1769. Shtypja e librave dhe adhurimi i shentoreve në patrikanen e Ohrit*”, Shtëpia e Librit dhe Komunikimit, Tirane, 1999.

PISTRICK ECKEHARD, “*Migration Songs in Epirus-Multipart Singing and the Construction of Identity and Memory in a borderland region*” In, Vassilis Nitsiakos, Ioannis Manos & Georgios Agelopolous & Alike Angelidou & Vassilis Dalkavoukis (eds.), “Balkan Border Crossings”, *First Annual of the Konitsa Summer School*, Lit Verlag, Berlin, 2008, pp.472-477.

POPA THEOFAN, “*Piktoret mesjetare Shqiptare*”, 1961, document found at the Ministry of Culture in 2010

POPA THEOFAN, “*Considérations générales sur la peinture postbyzantine en Albanie*”, *Actes du Congrès International des Etudes Balkaniques et Sud-Est européennes II*, Sofia, 1969, pp.767-782.

PYZIK, AGATA, *Poor but Sexy: Culture Clashes in Europe East and West*, Zero Books, UK, 2014.

- RAPPAPORT, R. A., "Concluding Comments on Ritual and Reflexivity", *Semiotics* 30, 1980, pp.181-93.
- RITZER, GEORGE, & SMART BARRY "Handbook of Social Theory", Sage, London, In, Ritzer George, & Goodman, Douglas. J. "Sociological theory, 6th edition", McGraw-Hill –McGraw-Hill House, NY, 2004, pp. 260-272
- RITZER, GEORGE & GOODMAN, DOUGLAS. J. "Sociological theory, 6th edition", McGraw-Hill –McGraw-Hill House, NY, 2004
- ROBERTSON, C. E., "Pulling the Ancestors': Performance Practice and Praxis in Mapuche Ordering", *Ethnomusicology* 25, 1979, pp.395-416.
- ROBBINS, DEREK, "The work of Pierre Bourdieu", Westview Press, 1991, Colo.
- ROSALDO, M, & COLLIER, JANE, F., "Politics and Gender in Simple Societies. In *Sexual Meanings: Cultural Construction of Gender and Sexuality*", Cambridge University Press, Cambridge, 1981.
- SARAH, WHEELER, "An Island Apart", Little, Brown and Company, New York, 1992.
- SAYAD, ABDELMATEK, "La double absence: des illusions de l'émigré aux souffrances de l'immigré", edited and with a preface by Pierre Bourdieu. Editions du Seuil, Paris, 1999a
- SEDIKIDES, C., & BREWER, M. B, "Individual self, relational self, and collective self: Partner, opponents, or strangers? In, Sedikides, C.,& Brewer, M.B., (Eds.) "Individual self, relational self, collective self", MI: Psychology Press, Ann Arbor,2001, pp.1-4
- SCHWANDNER-SIEVERS, STEPHANIE, "Dawn for a 'Sleeping Beauty Nation' , Aromanian Identity Politics and Conflicts in Post-Communist Albania" In, KASER, Karl& KRESSING, Frank (eds), "Albania – A country in transition. Aspects of changing identities in a south-east European country". Baden-Baden, Baden, 2002, pp. 147-163.
- SCHWANDNER-SIEVERS, STEPHANIE, & KING RUSSELL,& MAI NICOLA, "The new Albanian migrations", Sussex Academic Press, Brighton,2005, pp. 62-71.
- SCHIEFFELIN, EDUARD, L, "The sorrow of the lonely and the burning of the dancers", St. Martin's Press, New York, 1976.
- SCHIEFFELIN, EDUARD, L, "Performance and the Cultural Construction of Reality", *Ethnology*, 1&2, 1985,pp. 707-24

- SHKRELI, INIS, “*Birth Rituals, and Cradle Songs in the Hilly-Plain Realm of Tirana district*”, Master Thesis, University of Tirana, Faculty of History and Philology, Department of Albania History, Tirana, 2008.
- SMITH, G.M., “*Plural Society*” In Hutchinson, John & Smith. D. Anthony, (ed.), “*Ethnicity*”, Oxford University Press, Oxford. 1996.
- STEVEN, LUKES, “*Essays in Social Theory*”, New York, Columbia University Press. 1977.
- SOKOLI, RAMADAN, “Polifonia jone popullore”, *Buletini i Institutit te Shkencave*, 3, Tirane, 1959, pp.117-144.
- SOKOLI, RAMADAN, “Kangë djepi”, *Shqiptarja e Re*, Gusht, 1963, pp.13-15.
- SOKOLI, RAMADAN, &MISSO, PIRRO, “*Veglat muzikore te popullit shqiptar [musical instruments of Albanian people]*”, Ash, IAKSA, Tirana. 1963.
- STEFA, DHIMITRAQ, “*Vllehët në ferrin e diktaturës: ditar, kujtime, impresione*”, Ymeraj, Fier, 2008.
- STCHOCKMAN, D, &WILFRIED, F, & STCHOCKMAN, E., “Albanische Volksmusik, Band 1, Gesänge der Çamen”. Akademie-Verlag, Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1965.
- STUBBS, JOHN, H,& MAKAS, EMILY, G., “*Architectural Conservation in Europe and the Americas*”, John Wiley & Sons, New Jersey, 2011, pp.391-92
- SUGARMAN, JANE, “Making Muhabet: The Social Basis of Singing Occasions among Prespa Albanian Men”, *Ethnomusicology*, 7, 1988, pp.1-42.
- SUGARMAN, JANE, “The Nightingale and the Partridge: Singing and Gender among Prespa Albanians”, *Ethnomusicology*, Vol. 33, No. 2. (Spring - Summer), 1989, pp. 191-215.
- SUGARMAN, JANE, “Engendering Song. Singing and subjectivity at Prespa Albanian Wedding”, University of Chicago Press, Chicago, 1997.
- THOMSON, BRIGLEY, ZOE, “*Feminism, Literature and Rape Narratives: Violence and Violation*” Routledge, Taylor & Francis, NY. 2010, pp. Xi-XX
- THOMO, PIRRO, “Korça, urbanistika dhe arkitektura [Korça, urbanistic and arkitechture]”, Morava, Tiranë, 2012.

- TODOROVA, MARIA, *“Imagining the Balkans”*, Oxford University Press, New York, 1997
- TOLE, VASIL, *“Folklori muzikor shqiptar, polifonia shqiptare”*, SHBLU, Tirane, 1999.
- TOLE, VASIL, *“Enciklopedia e Iso-Polifonisë popullore shqiptare”*, Uegen, Tiranë, 2007.
- VASILIEV, A.A., *“Histoire de l'Empire byzantin”*, trad. de P. Borodin și A. Bourguina, Paris, 1932, In, Peyfuss, Demeter, Max, *“Shtypshkronja e Voskopojes, 1731-1769. Shtypja e librave dhe adhurimi i shenjtoreve ne patrikanen e Ohrit”*, Shtepia e Librit&Komunikimit, Tirane, 1999.
- VALERIAa, HEUBERGER, &SUPPAN ARNOLD & VYSLONZIL, ELISABETH, *“Brennpunkt Osteuropa: Minderheiten im Kreuzfeuer des Nationalismus”*, Wissenschaftsverlag, Oldenbourg, 1996
- VULLNETARI, JULIE, *“Albania on the Move: Links between Internal and International Migration”*, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2012.
- WALLMAN, SANDRA, *“Appendix on the Survey: Fieldwork strategy”*, In, Wallman, Sandra&Associates, *“Living in South London”*, Gower Publishing, Aldershot, Hants, 1982, pp. 190–207.
- WACQUANT, L, *“Habitus”*, *International Encyclopedia of Economic Sociology*, Routledge, London, 2005.
- WEBER, MAX, *“The Origins of Ethnic Group”*, In Hutchinson, John& Smith, D. Anthony, (ed.), *“Ethnicity”*, Oxford University Press, Oxford. 1996.
- WILLIAM, MILLER, *“The Ottoman Empire and its Successors, 1801-1927”*, Routledge, London, 1966,
- WILSON, M. THOMAS, DONNAN, HASTINGS, *“Nation, state and identity at international borders”* In, Wilson, M. Thomas, Donnan, Hastings (ed.), *“Border identities: nation and state at international frontiers”*, Cambridge University Press, UK, 2000, pp.1-30
- WINNIFRITH, J. TOM, *“The Vlachs: The History of a Balkan People”*, Duckworth, London.1987.
- WINNIFRITH, J. TOM, *“Shattered Eagles. Balkan Fragments”*, Duckworth, London, 1995.

YAMAGISHI, TOSHIO, & GILLMORE, MARY, R., & COOK, KAREN, S, "Networks Connections and the Distribution of Power in Exchange Networks." *American Journal of Sociology*, 93, 1988, pp. 833-881

YANAGISAKO, S. J., & COLLIER, J. F., "Toward a Unified Analysis of Gender and Kinship." In, Collie, J.F, & Yanagisako, S.J., (ed.), "Gender and Kinship: Essays Toward a Unified Analysis", Stanford University Press, Stanford 1987, pp. 14-50.

YANNOULATOS, ANASTASIOS, "The Restoration of the orthodox church of Albania (1991-2000)" In "2000 Years church art and culture in Albania", Ngjallja, Tirane, 2005, pp. 495-506.

ZOJZI, RROK, "Ndamja krahinore e popullit Shqiptar", *Etnografia Shqiptare*, 1, Tiranë, Instituti i Kulturës Popullore, 1962, pp. 16-62

Resurse online

1. About Albania, www.km.gov.al, seen on March 7, 2015
2. Aleanca Kuq e Zi: Censuri te shpallet I pavlefshem, 2011 October, <http://www.gazetatema.net/web/2011/10/30/aleanca-kuq-e-zi-censuri-te-shpallet-i-pavlefshem/> seen on October, 30, 2011
3. Artet figurative në shek. XVI-XVIII. Piktura <http://www.shqiperia.com/lajme/lajm/nr/245/Artet-figurative-ne-shek.-XVI-XVIII.-Piktura>. seen on March, 13, 2015
4. Balamaci, Nicholas, "The Balkan Vlachs: Born to Assimilate?", in CSQ Issue: 19.2, Summer 1995 <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/albania/balkan-vlachs-born-assimilate> , seen on March 19, 2010
5. Balamaci, S. Nicholas "Vlachs in Albania. A travel Memoir and Oral History", http://www.farsarotul.org/nl14_1.htm seen on March 5, 2015.

6. Baxhaku, Fatos, 2010, "Fshati që lindi me urdhër nga lart"
<http://www.peshkupauje.com/2010> seen on February 3, 2015
7. Bieber, Florian, "No 'news' news from Albania", 2013,
<https://fbieber.wordpress.com/tag/red-and-black-alliance/>, seen on November, 5, 2014
8. Centre for European Migration and Ethnic Studies (CEMES) 1999, Ethnic Conflict and Migration in Europe. First Report of the Ethnobarometer Programme, 1999. <http://www.ethnobarometer.org/wp-content> , seen on June 28, 2014
9. Community News. The Society Farsarotul, 1995 www.farsarotul.org/n119_5.htm seen on October 2014 C
10. Durkheim Emile, The Rules of sociological Method, 1982,
<http://comparsociology.com/wp-content/uploads/2013/02/Emile-Durkheim-Rules-of-Sociological-Method-1982.pdf> D
11. De Rapper, Gilles, Looking for Europe on the Margins of Albania, 2008.
<http://www.scribd.com> seen August 12, 2014.
12. "DEKLARATE E PERBASHKET E PAKICAVE MBI RREGJISTRIMIN E POPULLSISEME date 06.Nentor 2010, <https://www.youtube.com/watch?v=M-jH9r6nQ0w>) seen on 11 March, 2015
13. <https://www.facebook.com/moraca.rozafa/posts/> seen on 11 March 2015
14. INSTAT <http://www.instat.gov.al/en/census/census-2011/census-2011-prefectures.aspx> seen on 28 April, 2013
15. INSTAT <http://www.instat.gov.al/en/census/census-2011/questionnaire.aspx> seen on 14 April, 2013
16. INSTAT <http://www.instat.gov.al/en/census/census-2011/census-data.aspx> seen on 14 April, 2013
17. Integrated Rehabilitation Project Plan, Survey of the Architectural and Archaeological Heritage (IRPP/SAAH), European Commission - Council of Europe Joint Programme– Albania 2004. http://seecorridors.eu/filebank/file_3.pdf seen on 7 February, 2013

18. King Russell, & Vullnetari, Julie, "Migration and Development in Albania", Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, 2003. <http://www.migrationdrc.org> seen on June, 09, 2013
19. King Russell,& Skeldon, Ronald,& Vullnetari, Julie, Internal and International Migration: Bridging the Theoretical Divide, Paper prepared for the IMISCOE 'Theories of Migration and Social Change, Conference', St. Anne's College, Oxford, 1-3 July 2008, <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/russell-king-ron-skeldon-and-julie-vullnetari-internal-and-international-migration-bridging-the-theoretical-divide>
20. [http://www.parlament.al/web/Kushtetuta e Republikes se Shqiperise e perditesuar](http://www.parlament.al/web/Kushtetuta_e_Republikes_se_Shqiperise_e_perditesuar)
21. Lambriu, Steliu, Narrating National Utopia. The case of Moschopolis in the Vlach National Discourse. 2001. <http://institutulxenopol.tripod.com/xenopoliana/arhiva/> , seen on July 8, 2013
22. Lloyd, Albert, Albanian Folk Song, *Folk Music Journal*, Vol. 1, No. 4, 1968. pg. 205-222, in English Folk Dance + Song Society in <http://www.jstor.org/stable/4521791>
23. MadanT.N. The Burden of Cultural Identity, *Ethnic Conflict: The New World Order*, 18.2 (Summer), 1994. <http://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/india/burden-cultural-identity> seen on March 19, 2010
24. www.mfa.gov.al seen on March 7, 2015
25. Navarro Zander, In Search of a Cultural Interpretation of Power: The contribution of Bourdieu, 2006 <http://www.powercube.net/wp-content/uploads/2010/02/Navarro.pdf>
26. Puig, Maria de, Lluís, *Aromanians*, Council of Europe, Parliamentary Assembly report, 1, Doc. 7728, 1997. <http://assembly.coe.int/Documents/WorkingDocs/doc97/edoc7728.htm> seen on March 15, 2011
27. Pyzik, Agata, "Do communists have better sex? "Poor but sexy: the strange story of sex, pornography and love in the Eastern Bloc", 2014 <http://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/19776/1/do-communists-have-better-sex>, seen on January 25, 2015
28. Rousseva, Ralitsa, "ICONOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE CHURCHES IN

h

- MOSCHOPOLIS AND VITHKUQI (ALBANIA)", 2006. <file:///C:/Documents%20and%20Settings/Administrator/My%20Documents/Downloads/8-9-1-PB.pdf> seen on 19 June 2011
29. Rukaj, Marjola, "Albania: return to virginity" 14 March, 2012. <http://www.balcanicaucaso.org/eng/Regions-and-countries/Albania/Albania-return-to-virginity>, seen on January 24, 2015.
30. Rukaj, Marjola, Albania: the nationalist revival, 2013. <http://www.balcanicaucaso.org/eng/Regions-and-countries/Albania/>, seen on February 14, 2013.
31. Ruzica, Miroslav, The Balkan Vlachs/Aromanians, Awakening, National policies, Assimilation, ASN conference, Globalization, Nationalism and ethnic conflict in the Balkans and its regional context. Belgrade, 28-30 September. 2006. http://cincari.org/dokumenta/free/The_Balkan_Vlachs-Aromanians.pdf seen on March, 19, 2014
32. Schwandner-Sievers, Stephanie, "The Albanian Aromanians' Awakening: Identity Politics and Conflicts in Post-Communist Albania", Working Paper #3, European Centre for Minority Issues (ECMI), 1999. <http://www.ecmi.de> seen on May 2010
33. Schwandner-Sievers, Stephanie, "Dawn for a 'Sleeping Beauty Nation' , Aromanian Identity Politics and Conflicts in Post-Communist Albania" 2002 http://www.farsarotul.org/nl22_1.htm seen on September 2008.
34. Sotirović, B. Vladislav, "The Balkan Vlachs- an extinguishing ethnolinguistic group" 2006. www.freewebs.com/lepenica/THE%20VLACHS seen on August 12, 2013.
35. SOTIROVIĆ, VLADISLAV B, THE BALKAN VLACHS – AN EXTINGUISHING ETHNOLINGUISTIC GROUP, 2006. www.freewebs.com/lepenica/THE%20VLACHS%20sa%20pozadinom seen on August 2013.
36. Sultana, Ferhana, Reflexivity, Positionality and Participatory Ethics: Negotiating Fieldwork Dilemmas in International Research, ACME Journal, ACME, 6 (3), 2007, pp. 374-385 <http://www.acme-journal.org/vol6/FS.pdf> seen on February 2012

37. The Society Farsarotul, "Attack on Our Cultural and Spiritual Monuments in Albania," News- letter 1995, www.farsarotul.org/nl19_5.htm seen on accessed December 2, 2009.
38. Vickers, Miranda, 2005 in http://www.farsarotul.org/nl19_4.htm, seen on September 15, 2013.
39. Vullnetari, Julie, Gender and Remittances in Albania: Or Why 'Are Women Better Remitters than Men?' Is Not the Right Question, Working Paper No. 58, 2010 <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=mwp58.pdf> , seen on June 28, 2014.
40. World Bank, Migration and remittances factbook 2011. 2nd ed. Washington, D.C.: World Bank. <http://siteresources.worldbank.org/INTLAC/Resources/Factbook2011-Ebook.pdf> seen on July, 2014.
41. Ymeri Baki, "Himni Kombetar dhe Dita e Flamurit shqiptar", 2009. <http://www.gazetakritika.net/Forumi/?itemid=2352> seen on April 2015
42. Xhaxho, Manjola, Minority Rights and the Republic of Albania: Missing the Implementation, Master Thesis, Faculty of Law, Lund University.2007 <https://lup.lub.lu.se/student-papers/search/publication> seen on April 2014
43. <https://www.youtube.com/watch?v=VJYn6H0KZNA>